

A TEMPERAMENTUM-VONÁSOK MEGJÓSOLHATJÁK-E A KAMASZKORI EXTERNALIZÁCIÓS- ÉS INTERNALIZÁCIÓS PROBLÉMÁKAT?

Veress Erzsébet

Tessedik Sámuel Főiskola, Pedagógiai Főiskolai Kar, Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: serdülők, temperamentum, karakter, externalizációs- és internalizációs problémák

Steinmetz szerint a temperamentummal összefüggő agyi struktúrák (septo-hippocampális rendszer, amygdala, neocortex) a külső inger mellett a genetika, a tanulás és emlékezet, a fejlődés, az endocrin rendszer ill. a neurokémia és biokémia együttes hatására generálják a temperamentumfüggő viselkedést. Cloninger kutatásai azt igazolják, hogy három temperamentumdimenzió: újdonságkeresés, jutalomfüggés és fájdalomkerülés (a központi idegrendszer viselkedést aktivizáló-, fenntartó- és gátló rendszere) okozza az egyén újdonságra, jutalomra, büntetésre adott viselkedési válaszait, és ezáltal az externalizációs- és internalizációs problémákat is.

Jelen dolgozatunkban Cloninger pszichobiológiai elméletére és eredményeire alapozva vizsgáljuk a Békés megyei középiskolások egy mintáján, az emocionális (internalizációs)- és viselkedési (externalizációs) zavarok összefüggését a serdülőkorúak temperamentumával. A vizsgálatban 802 középiskolás (55% lány) vett részt; életkoruk 14-18 év (átlag=15,5). Két önkitöltő kérdőívet használtunk: Cloninger-féle Junior Temperamentum és Karakter Kérdőív (JTCI) valamint Kérdőív Serdülők Számára (MÁTRIX).

Eredményeink Cloninger elméletével összhangban vannak: a MÁTRIX skáláiból képzett internalizációs faktor szoros összefüggést mutatott a fájdalomkerüléssel ($r=0,663$, $p<0,001$) és az önrányítottsággal ($r=-0,692$, $p<0,001$); az externalizációs faktor az újdonságkereséssel ($r=0,549$, $p<0,001$) és az együttműködéssel ($r=-0,449$, $p<0,001$). A lineáris regresszióval végzett számításaink is megerősítik, hogy a magas fájdalomkerülés alacsony kontrollal, míg a magas újdonságkeresés alacsony együttműködéssel társulva lehet az érzelmi ill. viselkedési probléma nagy hatású előjelzője.

Következtetés: ez azt jelenti, hogy a genetikailag és biológiailag determinált két temperamentumdimenzió (újdonságkeresés, fájdalomkerülés) önmagában nem, csak a szocializáció során tudatosan kifejlesztett karakterdimenziók (együttműködés, önrányítottság) kedvezőtlen szintje esetén lehet prediktív hatású. Ennek üzenete a pedagógusok számára nagyon aktuális: a karakter fejlesztésével csökkenthetők az iskolai teljesítményt befolyásoló érzelmi- és viselkedési problémák.